

سؤالات خط به خط درس اول

۱- انسان‌ها در مقابل سؤال‌های ویژه‌ای که برایشان پیش می‌آید، چه واکنشی نشان می‌دهند؟

کلمه پاسخ: ممکن است ساعاتی طولانی به آن‌ها مشغول شوند و به تفکر در آن‌ها بپردازند.

۲- چند نمونه از سؤال‌های ویژه که ممکن است برای انسان پیش آمده و او را دچار حیرت کنند، بیان نمایید. (۴ مورد به دلخواه)

کلمه پاسخ: * مقصود ما از آزادی چیست؟ * آیا اصولاً می‌توان آزادی را با برابری جمع کرد؟ * اگر هر که آزاد باشد هرطور زندگی کند، آیا انسان‌ها در وضعیت نابرابر قرار نمی‌گیرند؟ * چرا درد و رنج هست؟ * سعادت در گرو چیست؟ * سرانجام انسان‌ها چه می‌شود؟ * آغاز و انجام جهان چگونه است؟ * آیا عشق و دوستی امری واقعی و مقدس هستند یا خیالی و ذهنی؟ * انسان و حقیقت انسانی چیست؟ آیا اختیار دارد یا مجبور است؟ * چه هدفی را باید در دنیا دنبال کرد؟

۳- پرسشگری در انسان، چگونه خصوصیتی محسوب می‌شود؟ درباره آن توضیح دهید.

کلمه پاسخ: پرسشگری از ویژگی‌های انسان است - کودکان از سنین ابتدایی با پرسیدن «چرا» کنجکاوی خود را نشان می‌دهند.

۴- سؤالات انسان‌ها گویای چه حقیقتی هستند؟

کلمه پاسخ: هر سؤال گویای آن است که چیزی را نمی‌دانیم و به دنبال دانستن آن هستیم.

۵- تفکر چه جایگاهی در رسیدن به پاسخ پرسش‌های انسان‌ها دارد؟ چه نتیجه‌ای از این مطلب می‌گیریم؟

کلمه پاسخ: تفکر واسطه رسیدن انسان از مجهولات به معلومات و از پرسش‌ها به پاسخ‌هاست. با این قدرت که خدا در ما قرار داده، پاسخ سؤالات را می‌یابیم و امور روزانه را سامان می‌دهیم. نتیجه: بدون تفکر کاری از انسان ساخته نیست.

۶- مراحل تفکر و اندیشه‌ورزی در انسان را به ترتیب بیان نمایید.

کلمه پاسخ: ۱. روبرو شدن با مسئله ۲. طرح سؤال ۳. تفکر در اندوخته‌ها ۴. رسیدن به پاسخ

۷- منظور از «تفکر غیر فلسفی» چیست؟

کلمه پاسخ: زمانی که انسان با سؤال‌های معمولی و روزانه روبروست و به دنبال پاسخ آنهاست.

۸- منظور از «تفکر فلسفی» چیست؟

کلمه پاسخ: عبور از مرحله تفکر غیر فلسفی و پرداختن جدی و پیوسته به سؤال‌های خاص.

۹- چه انسان‌هایی در حال تمرین تفکر فلسفی هستند؟

کلمه پاسخ: هر انسانی ممکن است به تفکر فلسفی بپردازد. کارگر باشد یا فیزیک‌دان یا پزشک و...

۱۰- مراحل تفکر فلسفی را به ترتیب بیان نمایید.

کلمه پاسخ: ۱. روبرو شدن با مسئله‌های فلسفی ۲. طرح پرسش‌های فلسفی ۳. رجوع به معلومات و تفکر در اندوخته‌های فلسفی ۴. رسیدن به دریافت فلسفی

۱۱- منظور از فطرت اول و فطرت ثانی چیست؟ ملاصدرا در این زمینه چه مطلبی را بیان فرموده است؟

کلمه پاسخ: فطرت اول: مشغول بودن به امور عادی زندگی و تفکر در آنها فطرت ثانی: ورود به پرسش‌های اساسی و تفکر در آنها
ملاصدرا مانند فطرت اول را شایسته انسان نمی‌داند و از انسان‌ها می‌خواهد از فطرت اول عبور کرده و به فطرت ثانی که مرحله‌ای برتر است برسند.

۱۲- چه موضوعی موجب ظهور دانش فلسفه شد؟

کلمه پاسخ: نتیجه تلاش‌های بشر برای پاسخ قانونمند - ظهور دانش فلسفه

۱۳- دانش فلسفه عهده‌دار چیست و فیلسوفان چه کسانی هستند؟

پاسخ: دانش فلسفه عهده‌دار بررسی قانونمند سؤالات بنیادی و اساسی است. از همان روزهای آغازین حیات فکری انسان، عده‌ای اهمیت آن را دریافته و با دقت و تأمل فراوان برای دستیابی به پاسخ صحیح تلاش کرده‌اند.

۱۴- در مورد لفظ «فلسفه» و معنای آن توضیح دهید. چه کسی این واژه را بر سر زبان‌ها انداخت؟

پاسخ: ریشه یونانی دارد و عربی شده کلمه «فیلسوفیا» است. «فیلو» به معنی دوستداری و «سوفیا» به معنی دانایی. پس فیلسوفیا یعنی «دوستداری دانایی» فلسفه در گذشته اختصاص به دانش خاصی نداشت و همه دانش‌ها را شامل می‌شد. کسی که آن را بر سر زبان‌ها انداخت و عمومی کرد سقراط بود.

۱۵- «سوفیست» به چه معناست و چه کسانی خود را سوفیست می‌نامیدند؟

پاسخ: دانشمندان زمان سقراط و قبل از او خود را «سوفیست» یعنی دانشمند می‌خواندند.

۱۶- سوفیست‌ها چه اعتقادی داشتند و باعث ایجاد چه موضوعی شدند؟

پاسخ: ۱. دغدغه برخی از آنها که بیشتر به تعلیم سخنوری و وکالت اشتغال داشتند، بیان واقع و دفاع از حقیقت نبود. ۲. پیروزی بر رقیب را مهم‌ترین هدف می‌دانستند به همین خاطر در استدلال‌های خود مغالطه می‌کردند که به ظاهر درست باشد.

۱۷- کلمه «سوفیست» از گذشته تاکنون چه تغییرات معنایی داشته است؟

پاسخ: ابتدا معنای دانشمند داشت اما بعدها معنای اصلی خود را از دست داد و مفهوم مغالطه‌کار به خود گرفت و کلمه سفسطه در عربی که از سوفیست گرفته شده معنای مغالطه‌کاری پیدا کرد.

۱۸- سقراط چه نامی را برای خود برگزید و چرا مایل نبود او را سوفیست بنامند؟

پاسخ: سقراط مایل نبود او را سوفیست بنامند و خود را فیلسوف (فیلسوف) یعنی دوستدار دانش نامید. علت: ۱. به سبب تواضع و فروتنی در برابر دانایی (علت اصلی) ۲. هم ردیف نشدن با سوفیست‌ها.

۱۹- هر دانشی از چند جهت از سایر دانش‌ها متمایز و جدا می‌شود؟

پاسخ: هر دانشی از دو جهت از سایر دانش‌ها متمایز می‌شود: ۱. از جهت موضوع ۲. از جهت روش.

۲۰- ویژگی‌های فلسفه را بیان نمایید.

پاسخ: ۱. موضوع فلسفه، بنیادی‌ترین موضوعات است. ۲. استفاده از روش عقلی و قیاسی.

۲۱- یکی از ویژگی‌های دانش فلسفه، طرح «بنیادی‌ترین مسئله‌ها و موضوعات» است. درباره آن توضیح دهید.

پاسخ: هر علمی درباره موضوع خاصی بحث می‌کند: ریاضی: درباره مقدار و کمیت است. شیمی: درباره ساختمان مواد و ترکیب میان آنها است. اخلاق: چگونگی کسب فضیلت‌ها و دوری از بدی‌ها. علوم دیگر: به موضوعی خاص از میان موضوعات می‌پردازند. اما فلسفه: درباره یک موجود خاص بحث نمی‌کند بلکه به بررسی اصل وجود و حقیقت جهان، طبیعت و انسان می‌پردازد. فیلسوف درباره آن دسته موجودات بحث می‌کند که مربوط به هستی آنهاست. این امور پایه و اساس سایر علوم هستند.

۲۲- مسائل فلسفی از جهت به کار بردن روش عقلی در آن، به مسائل چه علمی شباهت دارد؟

پاسخ: در روش: شبیه مسائل ریاضی است: یعنی از حواس و ابزار استفاده نمی‌کند و فقط با عملیات فکری است.

۲۳- آیا مسائل فلسفه از طریق حواس یا آزمایش قابل حل است؟ توضیح دهید.

پاسخ: مسائل فلسفی با حواس یا آزمایش حل نمی‌شود. * راه کسب دانش در علوم مانند فیزیک، شیمی، زیست، اقتصاد، جامعه‌شناسی، روش‌های تجربی است. در فلسفه فقط باید به توانایی عقل و استدلال‌های عقلی تکیه کرد و با تفکر، تعقل و تجزیه و تحلیل دانسته‌ها، به حل مسئله و کشف مجهول نزدیک شود.

سؤالات خط به خط درس دوم

۱ - دانش فلسفه دارای چند بخش است؟ هر بخش نشانگر چیست؟

پاسخ: دانش فلسفه دارای یک بخش اصلی و تعدادی بخش فرعی است. بخش اصلی به منزله ریشه و اساس فلسفه است و بخش‌های فرعی شاخه‌ها و ستونهای آن هستند.

۲ - منظور از بخش اصلی و ریشه‌ای فلسفه چیست؟ تلاش فیلسوفان در این بخش مربوط به چیست؟

پاسخ: این بخش درصدد بررسی اصل و حقیقت وجود و مسائل پیرامون آن است. تلاش فیلسوفان: کشف قوانین مربوط به خود هستی.

۳ - چرا فلاسفه در بخش اصلی فلسفه، علاوه بر بررسی هستی، درباره توانایی انسان در شناخت هستی نیز بحث می‌کنند؟

پاسخ: معرفت به وجود، فرع بر امکان شناخت آن است. یعنی اول امکان شناخت وجود، بعد خود شناخت وجود باید بررسی شود. به همین علت توانایی انسان در شناخت هستی و ابزاری که با آن به شناخت هستی می‌پردازد نیز در شاخه اصلی بحث می‌شود.

۴ - بخش اصلی فلسفه به چند بخش تقسیم می‌شود؟ نام برده و بگویید هر مورد درباره چه چیزی بحث می‌کند؟

پاسخ: بخش اصلی به دو بخش تقسیم می‌شود: ۱. هستی‌شناسی: بحث در قوانین کلی و عام حاکم بر هستی ۲. معرفت‌شناسی: مطالعه توانایی انسان در شناخت هستی

۵ - منظور از شاخه‌های دانش فلسفه چیست؟ با ذکر مثال توضیح دهید.

پاسخ: آن دسته از دانش‌های فلسفی که قوانین بنیادی وجودشناسی و معرفت‌شناسی را به محدوده‌های خاص منتقل می‌سازد و قوانین بنیادی آن محدوده از وجود را بیان می‌کند. مثال: کسی در هستی‌شناسی وجود را به مادی و مجرد تقسیم کند در انسان‌شناسی فلسفی نیز انسان را دارای دو بعد می‌داند و در علوم مانند اخلاق و روان‌شناسی به ویژگی‌های بعد مجرد او می‌پردازند.

۶ - فلسفه‌های مضاف در عصر کنونی چه جایگاهی نزد فیلسوفان و دانشمندان دارد؟

پاسخ: امروزه فلسفه‌های مضاف بسیار توسعه یافته و ناظر به بسیاری از پدیده‌ها یا رشته‌های علمی، شاخه‌هایی از فلسفه شکل گرفته‌اند. مثال: فلسفه تکنولوژی، فلسفه فرهنگ، فلسفه حقوق.

۷ - منظور از فلسفه مضاف چیست؟

پاسخ: به آن بخش از مباحث فلسفی که مبانی علوم را بررسی می‌کند، فلسفه مضاف آن علم گفته می‌شود.

۸ - چه ارتباطی میان فلسفه‌های مضاف و علوم وجود دارد؟

پاسخ: مبانی و زیربنای علوم در فلسفه‌های مضاف قرار دارند.

۹ - چگونه ارتباط فلسفه علوم اجتماعی را با مسائل جامعه‌شناسی توضیح دهید.

پاسخ: فلسفه علوم اجتماعی یک از شاخه‌های مهم فلسفه است. یکی از مسائل مورد توجه در این شاخه: آیا جامعه اصالت و اهمیت دارد یا فرد؟ - بررسی پاسخ به این سؤال در فلسفه علوم اجتماعی تأثیر زیادی در شیوه بررسی مسائل اجتماعی توسط جامعه‌شناسان دارد.

۱۰ - درباره دیدگاه کسانی که به اصالت فرد اهمیت می‌دهند توضیح دهید.

پاسخ: جامعه را مجموعه‌ای از افراد می‌دانند که کنار هم زندگی می‌کنند. منافع افراد را بر منافع جامعه مقدم می‌دانند و در برنامه‌ریزی‌ها بیشتر به منافع و رشد فرد توجه دارند. در سیاست معتقد به لیبرالیسم هستند که تأمین‌کننده آزادی‌های فردی است.

۱۱ - کسانی که برای جامعه اصالت قائل‌اند، چه دیدگاه‌هایی دارند؟

پاسخ: در این دیدگاه افراد، نقش و هویت مستقلی ندارند و افکار و تصمیم‌گیری‌ها تابع شرایط اجتماعی است. برنامه‌های آنان سمت و سویی اجتماعی دارد و منافع جمع را در اولویت قرار می‌دهند. در سیاست معتقد به سوسیالیسم هستند که تأمین‌کننده منافع جمعی است.

۱۲- علاوه بر دیدگاه اصالت فرد یا اصالت جامعه، چه دیدگاه دیگری در خصوص اصالت فرد یا جامع وجود دارد؟ توضیح دهید.

پاسخ: دیدگاه اصالت توأمان فرد و جامعه: معتقدند اگرچه افراد تحت تأثیر عوامل اجتماعی هستند اما هیچ‌گاه قدرت و اختیار خود را از دست نمی‌دهند و توانایی تأثیرگذاری بر جامعه و حتی تغییر جامعه را دارند. معتقدند جامعه صرفاً جمع افراد نیست، بلکه با گرد هم آمدن افراد و زندگی طولانی آنان با هم، یک روح جمعی شکل می‌گیرد که می‌تواند بر افراد جامعه تأثیر بگذارد و آنها را تابعی از ساختار جامعه قرار دهد.

سؤالات خط به خط درس سوم

۱- باورهای ما در زندگی ما چه نقش و جایگاهی دارد؟ آیا برای باورهایمان دلایلی داریم؟

پاسخ: همه ما باورهایی درباره جهان، انسان، مرگ، عدالت و... داریم. گاه با دیگران یکسان است گاه متفاوت و با آنها زندگی کرده و براساس آنها تصمیم می‌گیریم. شاید دلایل برخی را بدانیم اما ممکن است برای برخی دلایلی نداشته باشیم و صرفاً بر اساس عادت آنها را پذیرفته باشیم.

۲- چگونه می‌توانیم به طرز فکر انسان‌ها پی ببریم و معنا و هدف زندگی آنان را دریابیم؟

پاسخ: با زیر نظر گرفتن حرف‌ها و رفتارهای اطرافیان می‌توان برخی ریشه‌های فکری آنان را کشف کرد و متوجه طرز فکرشان شد و از طرز فکرشان پی به اهدافشان در زندگی و معنای زندگی‌شان برد.

۳- توضیح دهید که باورهای انسان‌ها چگونه آنها را به فهم فلسفی می‌کشاند؟

پاسخ: وقتی انسان‌ها درباره دلایل باورشان فکر می‌کنند در واقع می‌خواهند به ریشه‌های باورشان برسند در این حالت است که به فهم فلسفی کشیده شده‌اند.

۴- اندیشیدن فیلسوفانه چیست و چه نتایجی برای ما به دنبال دارد؟

پاسخ: اندیشیدن فیلسوفانه یعنی تأمل در باورهای مربوط به زندگی؛ آموختن چرایی و یافتن دلایل درستی یا نادرستی باورها و کنار گذاشتن باورهای نادرست. نتایج اندیشیدن فیلسوفانه: ۱. ساختن بنیان‌های فکری ۲. رسیدن به آزاد اندیشی ۳. کسب شخصیت مستقل

۵- چرا گفته می‌شود «فلسفه هر کس معنا دهنده به زندگی اوست»؟

پاسخ: باورها که فلسفه ما را می‌سازند نقش تعیین‌کننده در انتخاب اهداف دارند. باورها هستند که می‌گویند هدف چه باشد. لذا گفته می‌شود فلسفه هر کس معنادهنده به زندگی اوست.

۶- انسان‌ها براساس توجه به تفکر فلسفی یا عدم توجه به آن چند دسته هستند؟ هر دسته در انتخاب اهداف چگونه هستند؟

پاسخ: دسته اول: کمتر درباره انسان و جهان می‌اندیشند و به آموخته‌های دور و بر قناعت می‌کنند. در انتخاب اهداف دقت چندانی ندارند و بیشتر دنباله‌روی دیگرانند. دسته دوم: درباره حقیقت انسان و جهان می‌اندیشند و به دانشی می‌رسند. می‌توانند هدف قابل قبولی داشته باشند و زندگی را معنا بخشند. دسته سوم: نگرشی نادرست درباره انسان و جهان دارند. در انتخاب هدف به خطا رفته و زندگی‌شان معنای نادرستی به خود گرفته است.

۷- انسان در چه صورتی می‌تواند به فواید و ثمرات تفکر فلسفی برسد؟

پاسخ: اگر انسان قدرت تفکر خود را افزایش دهد و با قواعد تفکر در امور فلسفی بیندیشد، به فوایدی دست می‌یابد.

۸- برخی از فواید و ثمرات تفکر فلسفی را بیان نمایید.

پاسخ: ۱. دوری از مغالطه‌ها ۲. استقلال در اندیشه ۳. رهایی از عادات غیرمنطقی

۹- از فواید آموختن منطق درباره مغالطات چیست؟ این مطلب چه ارتباطی با فلسفه دارد؟

پاسخ: از فواید منطق: ۱. تشخیص مغالطه‌ها. ۲. خارج کردن مغالطه‌ها از باورها.

فلسفه از این توانایی کمک می‌گیرد برای: ۱. تشخیص اندیشه فلسفی درست از غلط. ۲. هموار کردن راه رسیدن به اعتقادات درست

۱۰- هدف فیلسوفان از کاستن مغالطه‌ها چیست؟

پاسخ: فیلسوفان می‌کوشند با کاستن مغالطه‌ها، فهم درستی از حقایق چه در عالم هستی چه در مسائل بنیادی زندگی ارائه دهند.

۱۱- هدف فیلسوفان از تشریح نمونه‌هایی از مغالطه‌های فلسفی چیست؟ علت آن را توضیح دهید.

پاسخ: هدف: عبرت گرفتن دیگران - علت: زیرا برخی افراد بدون اینکه دقت کنند، در زندگی خود باوری را پذیرفته‌اند که مبنای آن یک مغالطه است و بر اساس آن تصمیم گرفته و عمل می‌کنند.

۱۲- از فواید تفکر فلسفی، «استقلال در اندیشه» را توضیح دهید.

پاسخ: فیلسوف واقعی هیچ سخنی را بی‌دلیل نمی‌پذیرد و عقیده‌اش را بر پایه توهّم، تخیل، تبلیغات و تعصب بنا نمی‌کند. درباره استدلال‌ها می‌اندیشد و اگر درست بودند می‌پذیرد.

۱۳- چه تعداد از مردم، درباره کدام مسائل بنیادین نظر می‌دهند؟

پاسخ: عموم مردم درباره مسائل بنیادین فلسفی می‌اندیشند و درباره مسائل بنیادین مثل خدا، آزادی، اختیار، خوشبختی و رنج اظهار نظر می‌کنند.

۱۴- فرق فیلسوف با مردم عادی در چیست؟

پاسخ: فیلسوف: ۱. به نحو جدی تفکر می‌کند. ۲. بحث با روش درست دارد.

۱۵- افراد یک جامعه در بیشتر مواقع چه افکار و عقایدی را می‌پذیرند؟

پاسخ: گاهی افراد عقایدی را می‌پذیرند که پشتوانه عقلی و منطقی محکمی ندارد بلکه در گذر زمان به صورت یک عادت درآمده است و اکثر افراد بدون دلیل آن را پذیرفته‌اند.

۱۶- افراد متفکر در مواجهه با افکاری که مردم از روی عادت می‌پذیرند، چگونه هستند؟

پاسخ: کار افراد متفکر در این جوامع: ۱. نقد عقاید و اگر منطبق با عقل نبود آنها را نمی‌پذیرند. ۲. تلاش برای آگاه کردن مردم به باطل بودن افکارشان

۱۷- مردم در ابتدا چه واکنشی نسبت به انتقاد اندیشمندان درباره افکاری که از روی عادت پذیرفته‌اند، دارند؟

پاسخ: ابتدا نمی‌پذیرند و عقاید متفکران را باطل و انحرافی می‌دانند.

۱۸- در چه صورت مردمی که از روی عادت افکاری را پذیرفته‌اند، دست برمی‌دارند و حقیقت نمایان می‌شود؟

پاسخ: زمانی که متفکران حق طلب و دلسوز، استقامت داشته باشند، مؤثر واقع شده و باطل بودن افکار مردم با درخشش حقیقت به تدریج نمایان می‌شود.

۱۹- تمثیل معروف افلاطون چیست؟ در کدام اثرش بیان شده و چه مطلبی را نشان می‌دهد؟

پاسخ: تمثیل غار - در کتاب جمهوری افلاطون آمده است و نشان می‌دهد چگونه فلسفه، انسان را به سمت آزادی حقیقی هدایت می‌کند.

۲۰- طبق تمثیل غار افلاطون اولین واکنش زندانیان هنگام اولین خروج از زندان چیست؟

پاسخ: زندانی تحمل دیدن بیرون غار و اصل سایه‌ها را ندارد و فوراً به غار برمی‌گردد.

۲۱- طبق تمثیل غار در چه حالتی زندانی از بند رها شده دچار رنج عظیمی خواهد شد؟

پاسخ: فیلسوف: اگر شخصی تنومند او را از دهانه غار بیرون آورد و به طور کامل در معرض نور قرار دهد.

۲۲- طبق تمثیل غار، زندانی از بند رها شده چگونه می‌تواند واقعیات را درک کند؟

پاسخ: وقتی چشمانش با روشنایی خو می‌گیرد، به تدریج می‌تواند اصل سایه‌ها و سپس نوری که عامل اصلی دیدن همه چیز بوده را ببیند و دریابد عامل هر چیزی خورشید بوده

۲۳- طبق تمثیل غار، واکنش دیگر زندانیان در بند به سخنان زندانی آزاد شده چیست؟

پاسخ: حرف او را خنده‌دار خواهند یافت و به یکدیگر می‌گویند از غار بیرون رفت و با خراب شدن و از دست دادن بینایی‌اش برگشت

سؤالات خط به خط درس چهارم

۱- دانستن آغاز اندیشه‌های فیلسوفانه و تفکرات فلسفی، چه فایده‌ای دارد؟

کله پاسخ: می‌توانیم ریشه بسیاری از اندیشه‌ها را که اکنون رایج شده بشناسیم و دقیق‌تر تحلیل و بررسی کنیم.

۲- آغاز دانشی فلسفه در چه زمان و کدام سرزمین بوده است؟

کله پاسخ: نه تنها برای فلسفه بلکه برای هیچ دانشی نمی‌توان آغاز زمانی و سرزمینی تعیین کرد.

۳- اندیشه درباره‌ی اساسی‌ترین مسائل هستی از چه زمانی با بشر همراه بوده است؟ توضیح دهید.

کله پاسخ: هر جا تمدن بوده، کسانی بودند که درباره‌ی اساسی‌ترین مسائل هستی اندیشیده‌اند.

۴- بنابر چه دلایلی، اطلاعات امروز ما به هیچ‌وجه نمی‌تواند تاریخ دقیقی از آغاز فلسفه ارائه دهد؟

کله پاسخ: به علت قدیمی بودن و نابودی آثار تمدنی، آن اندیشه‌ها از بین رفته. تمدن‌های قدیمی مقدمه و پلکان تمدن‌های جدیدتر بود. بر اساس آثار باقیمانده ما فقط می‌توانیم از دورترین اندیشه‌های فلسفی گزارشی اجمالی ارائه کنیم.

۵- چه گزارشی‌هایی درباره‌ی فلسفه در ایران باستان وجود دارد؟

کله پاسخ: گزارش‌ها حکایت دارد که ایران باستان فلسفه‌خیز بوده و حکیمانی خداپرست داشته است.

۶- سهروردی چه اعتقادی درباره‌ی حکمای ایران باستان دارد؟

کله پاسخ: سهروردی در این زمینه معتقد است در دوره‌ی کیانیان انسان‌هایی وارسته بوده‌اند که: ۱. به حکمت و فلسفه می‌اندیشیدند. ۲. دارای سلوک معنوی بودند. (این حکیمان اندکی پیش از یونان باستان بودند برخی نیز هم‌زمان با یونان باستان و برخی پس از آنان می‌زیسته‌اند)

۷- علاوه بر ایران باستان، فلسفه در کدامیک از تمدن‌های باستانی دیگر رواج داشت؟ نمونه بیان نمایید.

کله پاسخ: تمدن‌های باستانی که پیش از یونان باستان، کم و بیش فلسفه رواج داشته: چین، هند، بین‌النهرین، مصر
نمونه: ۱. اوپانیشاده متون متعدد هندی ۲. گاتاها سروده‌های زرتشت

۸- چرا از یونان به عنوان مهد تفکر فلسفی یاد می‌کنند؟

کله پاسخ: زیرا نخستین مجموعه‌ها یا قطعه‌های به زبان فلسفی از یونان باستان است و در یونان دانش فلسفه شکل گرفت و تفسیر جهان با روش عقلانی رایج شد.

۹- زادگاه فلسفه یونانی کجا بود؟ توضیح دهید.

کله پاسخ: زادگاه فلسفه یونان ← ایونیا است؛ ایونیا بخشی از یونان واقع در آسیای صغیر (ترکیه کنونی) می‌باشد - حدود ۶ قرن قبل میلاد، فلسفه آنجا پایه‌گذاری شد.

۱۰- چه مسائلی بیش از هر چیز اندیشمندان نخستین را به خود مشغول می‌ساخت؟

کله پاسخ: آنچه اندیشمندان نخستین را به خود مشغول می‌داشت ← دگرگونی‌های پیوسته طبیعت بود و تلاش می‌کردند دگرگونی‌ها را تحلیل عقلانی کنند.

۱۱- فلسفه و علوم مختلف چه جایگاهی در میان اندیشمندان نخستین داشت؟

کله پاسخ: دانشمندان آن زمان فقط تفکر فلسفی نداشتند و کم و بیش با علوم زمان آشنا بودند و به مسائل بنیادین هستی می‌پرداختند. در آن ایام کلمه فیلسوف برای کسی به کار نمی‌رفت و سقراط این کلمه را بر سر زبان‌ها انداخت.

۱۲ - نخستین اندیشمند یونانی که اندیشه فلسفی مشخصی داشت که بود؟ در چه قرنی می‌زیست؟

پاسخ: مورخان فلسفه تالس را نخستین اندیشمند یونانی می‌دانند که اندیشه فلسفی مشخصی داشته - در قرن ۶ پیش از میلاد می‌زیست.

۱۳ - چگونه می‌توان از افکار تالس آگاه شد؟ درباره پیش بینی کسوف توسط او توضیح دهید.

پاسخ: از تالس هیچ نوشته‌ای باقی نمانده - راه آگاه شدن از افکار او: از روی نوشته‌های فیلسوفان بعد او است. تاریخ تولد و مرگ او مشخص نیست - در سال ۵۸۵ قبل از میلاد کسوفی (خورشید گرفتگی) را پیش بینی کرد که در همان زمان رخ داد.

۱۴ - تالس درباره اولین عنصر و اساس چیزها چه اعتقادی داشت؟ توضیح دهید.

پاسخ: آب را اولین عنصر و پایه و اساس چیزها می‌دانست. توضیح: همه چیز از آب ساخته شده. آب در درجات بالا بخار و در درجات پایین منجمد می‌گردد وقتی باران می‌بارد گیاهان از زمین می‌رویند پس اینها هم حتماً شکل دیگری از آب هستند.

۱۵ - فیثاغورس پایه گذار چه علومی بود و چه اقدام مهمی در زمینه فلسفه داشت؟

پاسخ: پایه‌گذار ریاضی و هندسه - از پایه‌گذاران فلسفه - ریاضیات را با فلسفه و عرفان درهم آمیخت و دستگاه فلسفی عمیق بنا نهاد.

۱۶ - ارسطو درباره فیثاغورس و پیروان او چه می‌گوید؟

پاسخ: فیثاغوریان نخستین کسانی بودند که خود را وقف ریاضیات کردند و باعث پیشرفت آن شدند. آنان اصول ریاضی را در تمام موجودات صادق دانسته و اعداد و اصول آن را همان عناصر اولی همه موجودات می‌دانند.

۱۷ - فیثاغورس چه اصطلاحاتی را برای اولین بار به کار برد؟

پاسخ: فیثاغورس لفظ فلسفه را برای اولین بار به کار برد. واژه تئوری را به معنای امروزی و واژه کیهان را برای جهان، نخستین بار به کار برد.

۱۸ - شهرت هراکلیتوس در تاریخ فلسفه به چند دلیل است؟ بیان نمایید.

پاسخ: شهرت او در تاریخ فلسفه به دلیل دو چیز است: ۱. وحدت اضداد؛ ۲. تغییر و تحول دائمی جهان.

۱۹ - درباره نظریه «وحدت اضداد» هراکلیتوس توضیح دهید.

پاسخ: معتقد بود اموری که با هم ضد هستند، می‌توانند با هم جمع شوند؛ مثل سربالایی و سرپایینی در کوه یا پر و خالی بودن در لیوان. وجود اضداد است که جهان را می‌سازد و گریزی از ستیز و تضاد نیست

۲۰ - درباره نظریه «تغییر و تحول دائمی جهان» هراکلیتوس توضیح دهید.

پاسخ: می‌گفت همه چیز در سیلان و حرکت است و هیچ چیز ثابتی وجود ندارد. دگرگونی قانون زندگی و کائنات است. بر همه چیز فرمان می‌راند و نمی‌توان از آن گریخت. می‌گفت: نمی‌توان در یک رودخانه دوبار شنا کرد.

۲۱ - افلاطون درباره دیدار سقراط با پارمنیدس چه می‌گوید؟

پاسخ: بنابه نقل افلاطون، سقراط در جوانی با پارمنیدس ملاقات داشته است.

۲۲ - ویژگی فلسفه پارمنیدس چه بود؟

پاسخ: او عقاید فلسفی و فلسفه خود را به صورت شعر بیان می‌کرد.

۲۳ - پارمنیدس به کدامیک از مفاهیم اصلی فلسفه برای نخستین بار، توجه دقیقی کرد؟

پاسخ: برای نخستین بار به مفاهیم اصلی فلسفی (بودن=وجود) و (شدن = حرکت) توجه دقیق کرد و تفاوت آن دو را ذکر کرده است.

۲۴- میان اعتقاد پارمنیدس با هراکلیتوس درباره هستی چه تفاوتی وجود داشت؟

پاسخ: پارمنیدس برخلاف هراکلیتوس، معتقد بود هستی وجود حقیقتی ثابت است نه در حال حرکت و شدن. معتقد بود در جهان، نیستی راه ندارد و نمی‌توان گفت «نیستی، هست» زیرا تناقض‌آمیز است.

۲۵- طبق اعتقاد پارمنیدس چگونه می‌توان ثابت بودن هستی را دریافت؟ توضیح دهید.

پاسخ: ما بایک واقعیت بدون تغییر و جاودان و فناپذیر روبرو هستیم ← راه درک آن با حواس نیست با تفکر عقلی است. حواس ← مرتبه ظاهری جهان را نشان می‌دهد که مختلف و متغیر است. عقل ← می‌تواند به لایه باطنی و حقیقی هستی برسد.

۲۶- آراء و نظریات گوناگون و متضاد اندیشمندان نخستین چه نتیجه‌ای به دنبال داشت؟

پاسخ: ۱. غالب شدن نوعی تشویش و نگرانی بر مردم ۲. پراکنده شدن بذریعۀ اعتمادی به دانش و اندیشه

۲۷- نتیجه آشتی فکری ایجاد شده توسط اندیشمندان نخستین چه بود؟

پاسخ: ظهور دانشمندانی که مبادی بی‌اعتباری علم و اندیشه شدند (= سوفیست‌ها)

۲۸- چرا سوفیست‌ها نظریات اندیشمندان نخستین را بیهوده می‌دانستند؟

پاسخ: به دلیل متضاد بودن سخن اندیشمندان و عدم ارائه تفسیر درست از جهان توسط اندیشمندان.

۲۹- سوفیست‌ها چه علمی را ترویج می‌دادند و چه چیزی را هدف قرار دادند؟

پاسخ: سوفیست‌ها به جای آموزش علوم به فن سخنوری روی آوردند و به جای رسیدن به حقیقت، هدفشان پیروزی بر رقیب بود و اصل حقیقت و واقعیت را انکار کردند.

سؤالات خط به خط درس پنجم

۱- سخنان سقراط چه خصوصیتی داشت و گفت‌وگوهای وی، الهام بخش چه مفاهیمی بود؟

پاسخ: سخنان به ظاهر ساده و گاه خنده‌آور، ژرفای خاصی داشت. لباس‌های ساده می‌پوشید و اخلاق و منش جذابی داشت. (عامل جذب جوانان به خود)

۲- سقراط در میان پرس و جوها و بحث‌های فلسفی خود با مردم، چه مسائلی را موضوع تفکر قرار می‌داد؟

پاسخ: مسائل اساسی خداشناسی، اخلاق، سیاست و اجتماع را در میان می‌گذاشت.

۳- جامعه آتن در زمان سقراط متأثر از چه کسانی بود؟

پاسخ: متأثر از اندیشه‌های سوفسطائیان بود.

۴- سوفسطائیان چه عقایدی داشتند؟

پاسخ: معتقد بودند جهان را نمی‌توان شناخت و علم و دانش تنها ساخته ذهن ماست و تطابق با واقعیت‌ها ندارد.

۵- سوفسطائیان (سوفیست‌ها) با چه روش‌هایی به نشر اندیشه خود می‌پرداختند؟ نتیجه آن چه بود؟

پاسخ: با کمک اقسام مغالطه‌ها و جدل و سخنوری به نشر اندیشه‌های خود می‌پرداختند و بر شیوه زندگی مردم تأثیر می‌گذاشتند.

۶- سقراط در چگونه جامعه‌ای پرچم علم و فضیلت را برافروخت؟

پاسخ: آتن به دنبال کارهای سوفسطائیان از حقیقت و فضیلت فاصله گرفت و حق طلبی در سایه جدل و سخنوری ماهرانه، کمرنگ می‌شد. قهرمانی به نام سقراط در چنین جامعه‌ای پرچم علم و فضیلت را برافروخت.

۷- علت قیام فکری و فرهنگی سقراط در آتن چه بود؟

پاسخ: احیای تفکر فلسفی و استواری فضیلت و استوار ساختن شالوده تفکر فلسفی اصیل

۸- چرا باید فلسفه سقراط را در زندگی او جست و جو کرد؟

پاسخ: زیرا سقراط هیچ کتابی ننوشت و تمام زندگی اش را با فلسفه سپری کرد. لذا برای پی بردن به اندیشه های او باید زندگی اش را مطالعه کنیم.

۹- حکایت گر زندگی سقراط و مبارزه او با مغالطه گران، چه کسی بود؟

پاسخ: افلاطون حکایت گر زندگی او بوده و مبارزه او با سوفسطائیان را به تصویر کشیده است.

۱۰- افلاطون به وسیله به تصویر کشیدن زندگی سقراط، چه چیزی را نشان می دهد؟

پاسخ: افلاطون نشان داد سقراط عمرش را صرف اصلاح جامعه و شناساندن افکار مغالطه آمیز سوفیست ها کرد.

۱۱- سقراط رسالت خود را با چه روشی انجام می داد؟ این روش به چه نامی شهرت یافت؟

پاسخ: روش بحث ثابتی داشت. مفهومی با اهمیت را برمی گزید درباره آن سؤال می کرد. وقتی کسی پاسخ می داد، با توجه به پاسخ او سؤال دیگری مطرح می کرد تا مخاطب را به حقیقت برساند و حق را از زبان پاسخ دهنده به دست آورد. (معروف به روش سقراطی)

۱۲- چرا سقراط در تاریخ فلسفه، به چهره های بحث برانگیز تبدیل شد؟

پاسخ: زیرا جهالت افراد قدرتمند و سفسطه گر را به رخشان می کشید.

۱۳- سقراط هدف خود را از سخن در میان مردم چه می دانست؟ اعتقاد او درباره ثروت و فضیلت چه بود؟

پاسخ: هدف خود را متقاعد ساختن مردم می دانست و اینکه نباید جسم و مال و ثروت را بر کمال نفس ترجیح داد و اینکه ثروت، فضیلت نمی آورد بلکه از فضیلت است که ثروت و چیزهای ارزشمند بدست می آید.

۱۴- رسالتی که سقراط معتقد بود خداوند با نداهای غیبی و در رؤیاها برعهده او نهاده، چه بود؟

پاسخ: بیدار ساختن، پند دادن و حتی سرزنش کردن

۱۵- سرانجام گفت و گوهای سقراط در میان مردم منجر به چه چیزی شد؟

پاسخ: به اتهام فاسد کردن جوانان و بی ایمانی به خدایان او را بازداشت کردند و محاکمه نمودند.

۱۶- آغازگر محاکمه علیه سقراط، چه کسی بود؟ طبق نظر او جرم سقراط چه بود؟

پاسخ: ملتوس - به گفته او جرم سقراط این است که به خدایانی که همه اعتقاد دارند، اعتقاد ندارد و از خدایی جدید سخن می گوید و با افکار خود جوانان را گمراه می کند و از دین پدرانشان برمی گرداند.

۱۷- ملتوس درباره سقراط چه درخواستی از دادگاه داشت؟

پاسخ: برای ادعای خود شواهدی ذکر کرد و در پایان از دادگاه برای سقراط درخواست مجازات مرگ نمود.

۱۸- پس از سخنان اولیه ملتوس در دادگاه، چه اتفاقی افتاد؟

پاسخ: دادگاه از سقراط دعوت کرد تا از خود دفاع کند و او با چهره های آرام و گام هایی استوار و با لحنی مطمئن به اتهامات ملتوس پاسخ داد.

۱۹- دفاعیه سقراط در دادگاه چه خصوصی داشت؟

پاسخ: دفاعیه سقراط بیانیه‌ای فلسفی بود که همه اصول زندگی وی را در بر می‌گرفت.

۲۰- افترايي که مخالفان دیرین و ملتوس، به سقراط نسبت دادند، چه بود؟

پاسخ: سقراط افترايي که به او زده‌اند را اینگونه بیان نمود: رفتار خلاف دین دارد و باطل را حق جلوه می‌دهد به دیگران هم می‌آموزد.

۲۱- جست و جوی سقراط در شناخت کسانی که ادعای دانشمندی داشتند، چه نتیجه‌ای به دنبال داشت؟

پاسخ: سبب شد گروه بزرگی سقراط را به غلط دانا بنامند در حالیکه خود سقراط ادعای دانایی نداشت.

۲۲- طبق نظر سقراط چرا مخالفان وی، او را دانا می‌دانستند؟

پاسخ: زیرا نادانی افراد را آشکار می‌کرد.

۲۳- طبق نظر سقراط، دانای حقیقی کیست؟

پاسخ: فقط خدا

۲۴- پیام سروشی دلفی و راز آن چه بود؟

پاسخ: داناترین مردم کسی است که چون سقراط بداند که نمی‌داند. راز آن این بود که سقراط به نادانی خود آگاه است. اما مدعیان دانش نادان بودند و نمی‌دانستند که نادانند.

۲۵- ملتوس، اعتقاد سقراط به خدا را چگونه می‌دانست؟

پاسخ: معتقد بود سقراط منکر خدایان است و خورشید را سنگ و ماه را کره‌ای خاکی می‌داند.

۲۶- سقراط چگونه اثبات کرد که به خداوند اعتقاد دارد؟

پاسخ: ثبات خدا از طریق صفات و آثارش - او ابتدا با یک مثال شروع کرد و گفت نمی‌شود کسی صفات و امور مربوط به انسان را بپذیرد اما منکر وجود انسان باشد. سپس گفت که خودش هم چون وجود علم، قدرت و عدالت فوق بشری را قبول دارد، نمی‌شود منکر وجود خداوند باشد.

۲۷- طبق نظر سقراط، کسی که به راه درستی دست یافت، چگونه باید باشد؟

پاسخ: چنین شخصی نباید از خطر، هراسی به دل راه دهد.

۲۸- طبق نظر سقراط، در چه صورت سزاوار بود دادگاهی علیه وی برپا شود؟

پاسخ: معتقد بود که اگر بخاطر ترس از مرگ یا هر خطر دیگری، از فرمان الهی سربتايد، سزاوار بود علیه او دادگاهی تشکیل دهند.

۲۹- سقراط میان گریز از بدی و گریز از مرگ، کدام را دشوار می‌دانست؟ چرا؟

پاسخ: گریز از بدی را دشوارتر از گریز از مرگ می‌دانست زیرا معتقد بود بدی از مرگ تندتر می‌دود پس باید از بدی ترسید.

۳۰- سقراط با بیان چه توضیحاتی این مطلب را بیان نمود که حاضر است بارها بمیرد؟

پاسخ: معتقد بود که اگر مرگ انتقال به جهانی است که همه درگذشتگان آنجا هستند و با نیکان و بلندمرتبه‌گان هم‌نشین خواهد شد، پس حاضرم بارها بمیرم.

۳۱- سخن سیسرون درباره سقراط چه بود؟

پاسخ: می‌گفت سقراط فلسفه را از آسمان به زمین آورد و آن را به خانه‌ها و شهرها برد. او فلسفه را وادار کرد تا به زندگی، اخلاقیات و خیر و شر بپردازد.

سوالات خط به خط درس ششم

۱- چه اموری در زندگی انسان ناشی از «دانستن و شناختن» است؟

پاسخ: توانایی شناختن از ویژگی‌های انسان است. انسان اشیاء و پدیده‌های پیرامون خود را می‌شناسد و از طریق شناخت با آنها ارتباط برقرار می‌کند.

۲- آیا شناختن‌های انسان تنها درباره امور مربوط به حواس است؟ توضیح دهید.

پاسخ: شناخت انسان فقط شامل امور محسوس (قابل درک با حواس) نیست بلکه انسان امور نامحسوس (موجودات غیرمادی) را هم می‌تواند بشناسد. همچنین درباره گذشته یا آینده بیندیشد.

۳- «آموختن و یادگیری» چه نقشی در «شناخت» دارد؟

پاسخ: پیش‌رفتن در مسیر شناخت، با عمل یادگیری و آموختن است.

۴- با توجه به اینکه شناخت ما از خود جهان، گسترده است، «محدود بودن» شناخت به چه معناست؟

پاسخ: یعنی ما آگاه هستیم که در کنار دانسته‌ها، حقایق فراوان دیگری هم در عالم هست که آنها را نمی‌دانیم و نمی‌شناسیم.

۵- ما در ارتباط با مسئله شناخت به چه مسائلی آگاهی داریم؟

پاسخ: ۱. می‌دانیم از خود و جهان پیرامون خود شناختی داریم؛ ۲. می‌دانیم آموختن و یادگیری ما را به تدریج در مسیر شناخت پیش می‌برد؛ ۳. می‌دانیم شناخت ما در برابر مجهولات جهان، محدود است؛ ۴. می‌دانیم دانسته‌های ما گاهی خطا و نادرست است.

۶- چه سؤالاتی منجر به پیدایش دانش معرفت‌شناسی شد؟

پاسخ: شناخت چیست؟ آیا شناخت ممکن است؟ شناخت ما تا چه اندازه ارزش دارد؟ راه‌های شناخت کدام‌اند؟ حدود و قلمرو شناخت چقدر است؟ چرا میان شناخت افراد از یک موضوع تفاوت وجود دارد؟

۷- منظور از «معرفت‌شناسی» چیست؟

پاسخ: بخشی از فلسفه که به خود پدیده شناخت می‌پردازد. معرفت‌شناسی همیشه جزئی از فلسفه بوده است.

۸- چرا معمولاً یک فیلسوف درباره «اندیشیدن و شناخت» دارای دیدگاهی است؟

پاسخ: وقتی فیلسوفی درباره موضوعاتی مانند هستی، جهان و انسان می‌اندیشد، ناگزیر درباره خود اندیشیدن و شناخت نیز دیدگاهی دارد.

۹- کدامیک از فلاسفه درباره معرفت و شناخت بشر نظر داده‌اند؟

پاسخ: فیلسوفانی که درباره معرفت و شناخت نظر داده‌اند: یونان باستان: افلاطون و ارسطو اسلامی: ابن‌سینا، شیخ‌اشراق، ملاصدرا اروپا: دکارت، هیوم، کانت

۱۰- نظرات کانت چه اثری در معرفت‌شناسی گذاشت؟

پاسخ: توجه ویژه کانت به شناخت باعث شد شاخه معرفت‌شناسی فلسفه رشد بیشتری کند و فیلسوفان بیشتری در دوره جدید بدان بپردازند.

۱۱- امروزه معرفت‌شناسی چه جایگاهی در مباحث فلسفی دارد؟ منظور از «نظریه معرفت» چیست؟

پاسخ: در گذشته برخی مباحث معرفت‌شناسی در ضمن مباحث فلسفی طرح می‌شد، اما امروزه به علت طرح پرسش‌های جدی و جدید درباره معرفت و ظهور دیدگاه‌های گوناگون، به صورت شاخه مستقلی درآمده که به آن «معرفت‌شناسی» یا «نظریه معرفت» می‌گویند

۱۲- معنا و مفهوم معرفت تا چه اندازه برای انسان روشن است؟

پاسخ: معنا و مفهوم معرفت و شناخت، بدیهی و روشن است و نیازی به تعریف ندارد. (حتی برای یک کودک)

۱۳ - چگونه می‌توانیم بیان کنیم که ما به امکان شناخت خود پی برده‌ایم؟

کله پاسخ: همین که ما با طرف مقابل خود صحبت میکنیم یا لیوان آبی را برمی‌داریم و می‌نوشیم یا از عمل کسی خوشحال یا عصبانی می‌شویم، گویای آن است که به امکان شناخت خود پی برده‌ایم.

۱۴ - سوفیستها چه نظری دربارهٔ معرفت و شناخت داشتند؟

کله پاسخ: سوفیستها در گفت و گوها و محاکم قضایی هر باطلی را حق جلوه داده و به این نظر رسیدند که انسان توانایی رسیدن به حقیقت را ندارد و نمی‌تواند به علمی مطابق با واقع برسد.

۱۵ - استدلال گرکیاس دربارهٔ عدم امکان شناخت را بیان نماید.

کله پاسخ: می‌گوید: اولاً چیزی وجود ندارد. ثانیاً اگر وجود دارد قابل شناخت نیست. ثالثاً اگر قابل شناخت باشد، قابل انتقال به دیگری نیست

۱۶ - آیا شناختن بسیاری از امور و شک در برخی از امور به معنای شک در اصل شناختن است؟

کله پاسخ: ما می‌دانیم حقایق بسیاری هستند که هنوز انسان نتوانسته بشناسد و همچنین در توانایی خود در شناخت برخی امور شک داریم. اما این شک غیر از شک در امکان و اصل شناخت است.

۱۷ - منظور از شکاکیت مطلق چیست؟ آیا چنین موضوعی امکان‌پذیر است؟

کله پاسخ: با توجه به بدیهی بودن معرفت و امکان آن شکاکیت مطلق یعنی شک در اصل دانستن و همهٔ دانسته‌ها امکان‌پذیر نیست و اگر کسی چنین نظری دهد، گرفتار تناقض شده است.

۱۸ - بشر در زمینه امکان شناخت چه تلاشهایی داشته و نتیجه این تلاش چه بوده است؟

کله پاسخ: بشر به طور طبیعی به امکان شناخت خود و پدیده‌های دیگر باور داشته و وجود اشتباه را به معنای ناتوانی بشر در کسب معرفت تلقی نمی‌کرده است. همواره دانش خود را افزایش داده است. نتیجهٔ تلاش مستمر ← دستیابی انسان به دانش‌های مختلف.

۱۹ - پیشرفت در دانش نشانهٔ چیست؟ به چند صورت در حال انجام است؟

کله پاسخ: نشانهٔ توانایی بشر در رسیدن به معرفت شناخت است. دانش بشر به دو صورت پیشرفت می‌کند:

۱. از طریق حل مجهولات و دستیابی به دانش‌های جدید؛ ۲. پی بردن به اشتباهات گذشته و اصلاح آن.

۲۰ - یک مثال از دانش بشری بیان نمایید که نشان می‌دهد دانش بشری پیوسته تکمیل یا تصحیح شده است؟

کله پاسخ: مثال برای دانش جدید: در علم نجوم، ستارگان و سیارات بیشتری شناسایی شده‌اند.

مثال برای تصحیح اشتباهات: منجمان قدیم فکر می‌کردند خورشید دور زمین می‌گردد و زمین مرکز جهان است ولی امروزه پی بردند این نظر اشتباه بوده است.

سؤالات خط به خط درس هفتم

۱ - فیلسوفان در زمینهٔ ابزارهای شناخت، چه تلاشی می‌کنند؟

کله پاسخ: تلاش می‌کنند اولاً بدانند در وجود انسان چه ابزارهایی وجود دارد؛ ثانیاً تعیین کنند قلمرو کاربرد آن ابزارها تا چه حد است.

۲ - ابزارهای شناخت را نام ببرید.

کله پاسخ: حس - عقل - قلب

۳ - «حس» به عنوان یکی از ابزارهای شناخت، چه شناختی به انسان می‌دهد؟

کله پاسخ: به کمک حواس پنجگانه (لامسه، بویایی، شنوایی، چشایی، بینایی) با عالم طبیعت آشنا می‌شویم. (شناخت موجودات مادی).

۴- شناخت حسی تا چه اندازه اعتبار دارد و چه کاربردی در زندگی ما دارد؟

پاسخ: اگر چه در این ابزار خطا رخ می‌دهد، اما به قدری معتبر است که بر پایه آن در طبیعت زندگی می‌کنیم و نیازهایمان را برطرف می‌کنیم.

۵- یکی از نشانه‌های ارزش شناخت حسی، چیست؟

پاسخ: از نشانه‌های ارزش و اعتبار این شناخت، توانایی ما در شناخت تفاوت‌ها و تمایزهای اشیاست.

۶- شناخت‌های حسی متفاوت از اشیاء چه امکانی به انسان می‌دهد؟

پاسخ: شناخت‌های حسی متفاوت از اشیاء این امکان را به انسان می‌دهد که به کمک عقل، از اشیای متفاوت استفاده‌های مختلف کند.

۷- قوه عقل به انسان چه کمکی می‌کند؟

پاسخ: قوه‌ای که با آن تفکر می‌کند و می‌تواند حقایق را درک کند که توانایی درک آن از راه احساس ممکن نیست. درک حقایق با کمک عقل: شامل امور محسوس (مادی) و طبیعی و هم امور نامحسوس (غیر مادی) و غیرطبیعی می‌شود.

۸- منظور از «شناخت تجربی» چیست؟

پاسخ: پی بردن عقل به اسرار طبیعت و قوانین طبیعی از طریق تحلیل عقلانی یافته‌های حسی (همکاری حس و عقل)

۹- شناخت تجربی بر چه قاعده‌های عقلی ای متکی است؟

پاسخ: شناخت تجربی بر چند قاعده عقلی مهم متکی است که دانشمند هنگام بررسی داده‌های حسی، آن قاعده‌ها را در نظر دارد: ۱. هر پدیده علتی دارد (اصل علیت)؛ ۲. هر پدیده علت ویژه‌ای دارد (از هر چیزی هر چیز پدید نمی‌آید)؛ ۳. طبیعت همواره یکسان عمل می‌کند.

۱۰- از اولین دانشمندانی که مبانی علوم تجربی را پایه‌گذاری کرد که بود؟ در چه علمی تبحر داشت؟

پاسخ: ارسطو از اولین دانشمندانی بود که مبانی علوم تجربی را پایه‌گذاری کرد. علاوه بر فلسفه، یک دانشمند علوم طبیعی نیز شمرده می‌شود

۱۱- علاوه بر ارسطو، کدام فیلسوف قواعد عقلی علوم طبیعی را تبیین نمود؟ کتب او در این زمینه چه جایگاهی دارد؟

پاسخ: ابن‌سینا نیز نقش بسزایی داشت و کتب او در فلسفه و علوم طبیعی مورد توجه فیلسوفان و دانشمندان علوم طبیعی بوده است.

۱۲- ابن‌سینا چه نقشی در گسترش اندیشه‌های ارسطو داشت؟

پاسخ: او در گسترش اندیشه‌های ارسطو در باره علیت، تأملات عمیقی کرد.

۱۳- جایگاه قانون علیت از دیدگاه ابن‌سینا را بیان نمایید.

پاسخ: ابن‌سینا توضیح داد که علیت از تجربه بدست نمی‌آید بلکه برعکس است و علیت، پایه و اساس هر تجربه‌ای است. این قانون یکی از قواعد اولیه تعقل است که انسان در شناخت هر پدیده استفاده می‌کند.

۱۴- آیا عقل می‌تواند حالات درونی را نیز تحلیل و ارزیابی کند؟ توضیح دهید.

پاسخ: بله - نیروی عقل علاوه بر استفاده از حواس بیرونی مانند چشم و گوش، می‌تواند حالات درونی مثل شادی، درد، محبت را شناسایی کند و انسان به کمک عقل خود می‌تواند علل پیدایش شادی و افسردگی را کشف کند و درباره آنها توضیح دهد.

۱۵- منظور از شناخت عقلی چیست؟

پاسخ: رسیدن به حقایق بدون استفاده از یافته‌های تجربی و صرفاً با تأمل.

۱۶ - دانسته‌های چه علومی از طریق شناخت عقلی بدست می‌آید؟ مثال بزنید.

پاسخ: علم فلسفه و بسیاری از مسائل ریاضی - مثال اثبات ذات و صفات خدا

۱۷ - شناخت عقلی محض به انسان چه امکانی می‌دهد؟

پاسخ: به انسان امکان می‌دهد یافته‌هایی دربارهٔ کل هستی به دست آورده و اساس زندگی قرار دهد.

۱۸ - منظور از «معرفت شهودی» چیست؟

پاسخ: معرفتی که انسان از طریق قلب یا دل به صورت بی واسطه کسب می‌کند، معرفت شهودی نام دارد.

۱۹ - «معرفت شهودی» چگونه حاصل می‌شود؟

پاسخ: از طریق تقویت ایمان و تعالی نفس و کمال طلبی همراه با عبادت

۲۰ - منظور از بی‌واسطه بودن معرفت شهودی چیست؟ در این زمینه چه چیزی ضرورت دارد؟

پاسخ: یعنی بدون استفاده از تجربه و آزمایش و استدلال - برای دریافت معرفت قلبی و شهودی، سیر و سلوک و تهذیب نفس ضروری است.

۲۱ - علت نام‌گذاری شناخت شهودی چیست؟

پاسخ: قلب انسان حقیقت را طوری درمی‌یابد که گویا با چشم می‌بیند. عارف ممکن است بتواند در همین دنیا، آخرت و بخش‌های مختلف آن را مشاهده قلبی کند یا سایر عوالم را مشاهده نمایند یا وجود فرشتگان را بباید. (همه اینها از نوع مشاهدات قلبی است نه از راه چشم).

۲۲ - منظور از «معرفت وحیانی» چیست؟

پاسخ: برترین شهود که ویژه پیامبران است. معرفت وحیانی، قرار دادن معرفتی از جانب خدا، در اختیار پیامبران است برای رساندن به سایر انسان‌ها.

۲۳ - نمونه‌ای از شهود وحیانی را بیان نمایید.

پاسخ: قرآن که خداوند از طریق وحی بر قلب آخرین پیامبر نازل کرده، نمونه‌ای شهود وحیانی است.

۲۴ - میزان فهم از وحی توسط عقل، به چه امری بستگی دارد؟

پاسخ: انسان با تدبیر در قرآن و به میزان توانایی و همت خود می‌تواند از بسیاری حقایق آگاه شود.

سوالات خط به خط درس هشتم

۱ - دوره‌های تاریخ فلسفه را بیان نمایید.

پاسخ: ۱. یونان باستان: شامل فیلسوفان پیش از سقراط و بعد از او از جمله افلاطون و ارسطو و شاگردان این دو می‌شود؛

۲. دوره قرون وسطی: فیلسوفان اروپایی تا ابتدای رنسانس؛

۳. شکوفایی فلسفه در اسلام و ایران: ظهور فیلسوفانی چون فارابی، ابن‌سینا، ابن‌رشد، شیخ‌اشراق و ملاصدرا؛

۴. دوره جدید اروپا: از رنسانس. با ظهور فیلسوفانی چون فرانسیس بیکن، دکارت، کانت، هگل که تاکنون ادامه دارد.

۲ - اولین دوره معرفت‌شناسی مربوط به کدام دوره است؟ بیشتر به کدام ایزار توجه داشتند؟

پاسخ: اولین دوره معرفت‌شناسی در میان اندیشمندان پیش از سقراط بود. معرفت‌شناسی به صورت مستقل مطرح نبود اما «ارزش شناخت» و میزان انطباق شناخت انسان با «واقعیت»، مطرح بود. بیشتر این اندیشمندان به شناخت حسی اهمیت می‌دادند و توجه کمتری به شناخت عقلی داشتند.

۳- پارمنیدس چه اعتقادی دربارهٔ شناخت حسی و وجود حرکت داشت؟

پاسخ: شناخت حسی به دلیل خطای حواس، نامعتبر است. معتقد بود حرکت وجود ندارد و همهٔ اشیا در ثبات و پایداری هستند.

۴- اعتقاد هراکلیتوس را دربارهٔ شناخت حسی و عقلی بیان نمایید.

پاسخ: علاوه بر حس به عقل هم اهمیت می‌داد و معتقد به درک حرکت با حس بود.

۵- چرا سوفسطاییان شناخت حسی و عقلی را بی‌اعتبار می‌دانستند؟

پاسخ: به سبب وجود اختلاف نظر، آنان اصل امکان شناخت را زیر سؤال برده و مدعی شدند نمی‌توان به حقیقت رسید (نه با حس نه با عقل) و اگر چیزی را حس می‌کنیم به معنای خبر دادن از واقعیت بیرونی نیست. ما چیزی جز احساس در اختیار نداریم.

۶- پروتاگوراس چه طرز فکری داشت؟ اعتقاد او دربارهٔ حقیقت را توضیح دهید.

پاسخ: معتقد بود که حقیقت همان چیزی است که حواس هرکس به آن گواهی می‌دهد خواه یکسان باشد خواه متفاوت. معتقد بود اشیا هر طوری که در هر نوبت به نظر من می‌آیند، در آن نوبت همان‌طور هستند و هرطور که به نظر کسی دیگر بیاید، برای او نیز همان‌طور است.

۷- در میان فلاسفهٔ یونان، چه کسانی به اعتبار حس و عقل قائل بودند؟ در این زمینه چه کردند؟

پاسخ: سقراط، افلاطون و ارسطو راه‌های معتبر شناخت و روش‌های رسیدن به آن را تبیین کردند و راه‌های گریز از خطا را هم توضیح دادند. ارسطو با تدوین منطق، شیوه‌های مصون ماندن از مغالطه را آموزش داد. و مانع دچار شدن انسان‌ها به سفسطه شد و گامی مهم در این زمینه برداشت.

۸- جایگاه ابزارهای شناخت از دیدگاه افلاطون را بیان نمایید.

پاسخ: به عقل اهمیت می‌داد و شناخت عقلی را بسیار مطمئن‌تر از شناخت حسی می‌دانست. اموری که عقل درک می‌کند ارزش بیشتری دارد. عقل می‌تواند جهانی برتر از جهان طبیعت را بشناسد و برایش استدلال کند. نام جهان برتر: **عالم مُثُل** - طبیعت را سایهٔ مُثُل می‌داند. **شهود قلبی** را هم باور داشت و معتقد بود سقراط آن عالم برتر را مشاهده کرد.

۹- فیلسوفان دورهٔ اسلامی به طور کلی چه دیدگاهی نسبت به ابزارهای شناخت داشتند؟

پاسخ: فیلسوفان بزرگی که در این دوره ظهور کردند، همگی، هر سه ابزار حس، عقل و قلب را معتبر می‌دانستند با این تفاوت که برخی بیشتر دربارهٔ حس و عقل سخن گفته‌اند، برخی به شهود قلبی توجه ویژه کرده‌اند و برخی نیز میان حس و عقل و قلب و شهود وحیانی پیوند برقرار ساخته و از هر سه بهره بردند.

۱۰- در جهان اسلام کدام فیلسوفان مانند افلاطون و ارسطو، حس و عقل را معتبر می‌دانستند؟

پاسخ: فارابی (معلم ثانی) و ابن‌سینا (شیخ‌الرئیس) مانند افلاطون و ارسطو حس و عقل را معتبر می‌دانستند. شناخت وحیانی را معتبر دانسته. نیم‌نگاهی هم به شناخت شهودی داشتند.

۱۱- شناخت شهودی و وحیانی در دیدگاه ابن‌سینا و فارابی چه جایگاهی داشت؟

پاسخ: شناخت وحیانی را معتبر دانسته و نیم‌نگاهی هم به شناخت شهودی داشتند اما شهود را در فلسفهٔ خود وارد نکردند. ابن‌سینا در کتاب (اشارات) به تبیین عرفان پرداخت و معرفت شهودی را دقیق توضیح داد اما از ارتباط آن با فلسفه سخنی نمی‌گوید.

۱۲- شخصیت شیخ اشراق از چه جهاتی اهمیت دارد؟

پاسخ: علاوه بر فلسفه، او در عرفان هم شخصیت مهمی است.

۱۳- سهروردی بر کدام معرفت تأکید بسیاری دارد؟ تلاش او در این زمینه چه بود؟

پاسخ: بر معرفت شهودی (قلب)، تأکید بسیار کرد و به دنبال استدلالی کردن شهودها بود و تلاش کرد نظام فلسفی خود را بر پایهٔ شهودها بنا نماید.

۱۴ - اقدام بزرگ ملاصدرا در زمینه بهره‌مندی از ابزارهای معرفت، چه بود؟

پاسخ: توانست راه شیخ اشراق را تکمیل کند. (شهود + عقل) و یک دستگاه منسجم فلسفی بنا کرد که در عین فلسفی بودن، بر منطق استوار است. او میان فلسفه و معرفت وحیانی نیز پیوند مستحکمی برقرار کرد. اثبات کرد تضاد و تناقضی بین عقل و وحی نیست و تأیید کننده هم می‌باشند.

۱۵ - سخن ملاصدرا از کتاب «اسفار» درباره هماهنگی عقل و دین را بیان نمایید.

پاسخ: عقل و دین در همه احکام خود با هم تطبیق دارند و حاشا که احکام شریعت نورانی با معارف یقینی و ضروری عقلی تعارض داشته باشد و افسوس به حال فلسفه‌ای که قوانین آن مطابق با کتاب و سنت نباشد.

۱۶ - عموم فیلسوفان مسلمان به کدامیک از ابزارهای شناخت توجه داشتند؟

پاسخ: می‌توان گفت عموم آنان همه ابزارهای معرفتی را قبول دارند و هر کدام را در جای خود مفید می‌دانند.

۱۷ - سخن علامه طباطبائی (ره) درباره هماهنگی ابزارهای شناخت را بیان نمایید.

پاسخ: صدرالمتألهین (ملاصدرا) پایه بحث‌های علمی و فلسفی خود را روی پیوند میان عقل و کشف (شهود) و شرع (وحی و سنت) گذاشت و در راه کشف حقایق الهیات از مقدمات برهانی و مطالب کشفی (شهود) و مواد یقینی (آنچه از قرآن و حدیث بدست می‌آید) استفاده نمود. اگر چه ریشه این نظر در کلمات معلم ثانی (ابونصر فارابی)، ابن سینا، شیخ اشراق و خواجه نصیر طوسی نیز به چشم می‌خورد، ولی این صدرالمتألهین است که توفیق کامل انجام این مقصد را پیدا کرد.

۱۸ - معرفت فلسفی بر چه ابزاری متکی است؟

پاسخ: معرفت فلسفی متکی بر استدلال عقلی است و بدون آن فلسفه اساساً وجود ندارد. یعنی نمی‌توان صرفاً با تجربه یا شهود یا وحی به معرفت فلسفی رسید.

۱۹ - مقصود از دوره جدید در اروپا چیست؟

پاسخ: منظور از این دوره، دوره‌ای است که از قرن شانزدهم آغاز شد و تاکنون ادامه دارد. در این دوره اروپا به تدریج از حاکمیت کلیسا خارج شده و علوم تجربی گسترش می‌یابد و در حوزه‌های مختلف اجتماعی از جمله سیاست، فرهنگ و فلسفه تحولات زیادی رخ می‌دهد. از جمله تحولات این دوره، در حوزه معرفت‌شناسی بوده است.

۲۰ - دوره جدید فلسفه در اروپا از چه قرنی و با پیشگامی چه کسانی آغاز می‌شود؟

پاسخ: دوره جدید فلسفه در اروپا در قرن ۱۶م. با پیشگامی فرانسیس بیکن و دکارت آغاز می‌شود.

۲۱ - معرفت‌شناسی در دوره جدید فلسفه اروپا چه جایگاهی دارد؟

پاسخ: به معرفت‌شناسی توجه ویژه شد و مسئله معرفت‌شناسی در کانون مباحثات فلسفی قرار گرفت. جدال فلسفی بیشتر بر سر ارزش و اعتبار حس و تجربه و اعتبار استدلال عقلی بود. در این زمینه دو گروه شدند: تجربه‌گرایان و عقل‌گرایان.

۲۲ - «تجربه‌گرایان» و «عقل‌گرایان» چه گروهی بودند؟

پاسخ: تجربه‌گرایان برای تجربه اهمیت بیشتری قائل بودند و آن را اساس کسب معرفت می‌دانستند. عقل‌گرایان به تفکر عقلی اهمیت بسیار می‌دادند.

۲۳ - از نخستین فلاسفه‌ای که به اهمیت حس و تجربه اصرار داشت که بود؟ اعتقاد او را در این زمینه توضیح دهید.

پاسخ: از نخستین فیلسوفانی که به اصالت تجربه معتقد بود، به نظر بیکن فیلسوفان قدیم با دنباله‌روی از ارسطو بیشتر بر استدلال عقلی تأکید کرده و در نتیجه علوم تجربی در خرافات و تعصب محصور شد و پیشرفت نکرد.

۲۴ - پس از بیکن چه کسی بر تجربه‌گرایی تأکید کرد؟ علت اهمیت این تأکیدها چه بود؟

پاسخ: پس از بیکن، جان لاک فیلسوف قرن ۱۷ روش او را دنبال کرد و بر تجربه‌گرایی تأکید ورزید. علت اهمیت این تأکید: در قرون وسطی کمتر به تجربه توجه می‌شد و علوم تجربی فوق العاده عقب مانده بود. همین تأکید از عوامل توجه پژوهشگران به علوم تجربی و زمینه‌ساز پیشرفت علمی شد.

۲۵- اعتقاد دکارت درباره عقل را توضیح دهید.

پاسخ: به استدلال عقلی اهمیت می‌دادند. معتقد بود عقل انسان ذاتاً معرفت‌هایی دارد که با عقل درک می‌شوند. مثل اعتقاد به نفس مجرد و وجود خدا. (انسان در فهم این‌ها نیاز به حس و تجربه ندارد.)

۲۶- دیدگاه دکارت درباره علم تجربی چه بود و چه چیزی باعث جدا شدن او از تجربه‌گرایان می‌شد؟

پاسخ: دکارت (فیلسوف و ریاضی‌دان فرانسوی) مخالف با تجربه و علم تجربی نبود و نقش مؤثری در پیشرفت علم داشت. آنچه سبب جدایی دکارت از تجربه‌گرایان می‌شود، قبول گزاره‌ها و قواعد عقلانی بود که از طریق تجربه قابل کسب نیستند و فقط متکی بر استدلال عقلی بودند.

۲۷- کانت چه اقدامی درباره معرفت و شناخت انجام داد؟

پاسخ: با طرح دیدگاه جدید کوشید اعتبار عقل و تجربه را اثبات کند. (معرفت، حاصل همکاری عقل و حس.)

۲۸- دیدگاه جدیدی که کانت درباره شناخت ارائه داد را با مثال توضیح دهید.

پاسخ: کانت معتقد است قوه ادراکی انسان مفاهیمی مثل زمان، مکان و علیت را نزد خود دارد و از حس و تجربه بدست نمی‌آورد. آنچه را که انسان با حس به او می‌رسد، در قالب مفاهیم قرار می‌دهد.

مثال: انسان روشن شدن زمین را بعد از طلوع خورشید درمی‌یابد اما وقتی می‌تواند طلوع را علت روشن شدن بداند که به کمک مفهوم علت که در دستگاه ادراکی موجود است و از خارج گرفته نشده، میان طلوع و روشنی رابطه برقرار کند.

۲۹- تلاش‌های عقل‌گرایان در برابر تجربه‌گرایان به چه نتیجه‌ای منجر شد؟

پاسخ: تلاش عقل‌گرایان در برابر تجربه‌گرایان، موفق نبود و تجربه‌گرایی یک دیدگاه غالب در اروپا شد. و دیدگاه‌های جدیدی در تجربه‌گرایی بروز کرد.

۳۰- پوزیتیویست‌ها چه اعتقادی درباره تجربه و حس داشتند؟

پاسخ: معتقدند تنها راه شناخت تجربه است و آن دسته از مفاهیم که تجربه‌پذیر نیستند، بی‌معنا هستند. مفاهیمی مانند خدا، اختیار، نفس و روح که تجربه درباره نفی یا اثبات آنها نمی‌تواند نظر دهد، معنای روشنی ندارند. لذا قابل بررسی علمی نیستند.

۳۱- یکی از مؤسسان پوزیتیویسم که بود؟

پاسخ: از مؤسسانی که اولین بار این اصطلاح را به کار برد، آگوست کنت فرانسوی (قرن ۱۹ میلادی) - پوزیتیویسم = اثبات‌گرایی

۳۲- از جمله اشکالات نظری توجه ویژه به تجربه و بی‌مهری به تفکر عقلی، چه بود؟

پاسخ: ۱. محدودیت روش تجربی: تجربه توانایی تبیین هر مسئله را ندارد؛ (مثل نیاز جهان به خدا، عوالم غیر مادی و اساس خوب و بدهای اخلاقی)
۲. ندانستن قطعیت: ناتوانی تجربه در دست یابی به همه خصوصیات اشیا و احتمالی بودن بسیاری از نتایج تجربی و تفاوت میان تجربه انسان‌ها می‌توانست قطعیت احکام را از بین ببرد.

۳۳- نتیجه اشکالات نظری توجه ویژه به تجربه و بی‌مهری به تفکر عقلی، چه بود؟

پاسخ: واقع‌نمایی دانش تجربی با اشکال مواجه شد و جریان نسبی‌گرا در دل تجربه‌گرایی ایجاد شد.

۳۴- نسبی‌گرایان چه اعتقادی داشتند؟ مثال بزنید.

پاسخ: نسبی‌گرایان معتقدند هر فرد متناسب با ویژگی‌های خود درباره امور به شناختی می‌رسد و شناخت هرکس برای خودش اعتبار دارد. مثال: به طور مطلق نمی‌توان گفت فلز بر اثر حرارت انبساط پیدا می‌کند.

۳۵- نسبی‌گرایی در معرفت‌شناسی به چه حوزه‌های دیگری وارد شد؟

پاسخ: نسبی‌گرایی در معرفت‌شناسی به تدریج وارد انسان‌شناسی، اخلاق، حقوق و دین نیز شد و منجر به نسبی‌گرایی در هویت انسان، اخلاق، دین و حقوق شد.

۳۶- پراگماتیست‌ها چه اعتقادی دارند؟

کله پاسخ: پراگماتیسم یا اصالت عمل (مصلحت عملی): معتقدند با تجربه نمی‌توان واقعیت را شناخت و هدف کشف واقعیت نیست. ما نیازمند باورهای هستیم که در عمل به کار ما بیاید. مثال: این دانش که آب جوش دست را می‌سوزاند باعث می‌شود دچار سوختگی نشود (فایده داشتن = درست بودن)

۳۷- ورود پراگماتیسم به چه حوزه‌هایی، دارای تبعاتی است؟

کله پاسخ: ورود پراگماتیسم در اخلاق، حقوق، دین و هنر نتایج و تبعاتی دارد.

۳۸- جریان‌هایی که از اواسط قرن ۲۰ در حوزه معرفت‌شناسی وارد شد، چگونه جریان‌هایی به شمار می‌آیند؟

کله پاسخ: در ادامه تحولات حوزه معرفت‌شناسی از اواسط قرن بیستم، جریانهای دیگری نیز در آمریکا و اروپا پدیدار شد که مکمل قبلی‌هاست. به طور کلی، تجربه‌گرایی بر عقل‌گرایی غلبه دارد.

۳۹- طرفداری از شهود عرفانی و وحی در فلسفه غرب چگونه است؟ دو نمونه نام ببرید.

کله پاسخ: هنوز هم شهود عرفانی و وحی طرفدارانی دارد. برخی فیلسوفان معاصر در حالی که تجربه‌گرایی را قبول دارند، به شهود معنوی و تجربه دینی نیز معتقدند. از جمله کسانی که به شهود عرفانی و تجربه دینی معتقدند و به بُعد معنوی انسان اهمیت می‌دهند عبارتند از: ویلیام جیمز و هانری برگسون.

سوالات خط به خط درس نهم

۱- منظور از «انسان‌شناسی فلسفی» چیست؟

کله پاسخ: یکی از مباحث مربوط به فلسفه که زیر مجموعه فلسفه‌های مضاف قرار می‌گیرد، «انسان‌شناسی فلسفی» است.

۲- «انسان‌شناسی فلسفی» به چه مسائلی می‌پردازد؟

کله پاسخ: سوالات بنیادین درباره انسان، چیستی انسان، جایگاه او در جهان، آینده او و هویت اخلاقی انسان در این شاخه بررسی می‌شود.

۳- درباره «انسان‌شناسی» و ارتباط «خودشناسی» با آن توضیح دهید.

کله پاسخ: نام دیگر انسان‌شناسی، خودشناسی است (زمانی که خود به معنای حقیقت انسان باشد معادل انسان‌شناسی است). گاه خودشناسی به معنای شناخت هر کس از خود و خصلت‌های خود است و بیشتر در مباحث تربیتی کاربرد دارد.

۴- نظرات فیلسوفان درباره انسان چگونه است؟ بررسی این نظرات چه نتیجه‌ای برای ما دارد؟

کله پاسخ: یکی از مسائل مورد توجه فیلسوفان از ابتدای شکل‌گیری فلسفه تاکنون ← مسئله حقیقت انسان بوده و نظراتشان مختلف و گاه متضاد بوده است. نتیجه بیان نظرات فلاسفه و تأمل در آنها ← رسیدن به یک دیدگاه روشن

۵- نظر دقیق و روشن درباره انسان اولین بار توسط چه کسی بیان شده است؟ نظر او منعکس کننده نظر کدام فیلسوف است؟

کله پاسخ: نظر دقیق و روشن درباره انسان، اولین بار توسط افلاطون ابراز شد. چون آثار افلاطون منعکس‌کننده اندیشه‌های سقراط نیز هست، می‌توانیم دیدگاه افلاطون را انعکاس دیدگاه سقراط بدانیم.

۶- نظر افلاطون درباره حقیقت انسان چیست؟

کله پاسخ: صورت روشن بیان کرد انسان علاوه بر بدن، حقیقتی برتر (نفس) دارد که محدودیت‌های بدن را ندارد.

۷- افلاطون با ارزش‌ترین دارایی انسان را چه می‌داند؟ و وظیفه اصلی هر انسانی چیست و انجام آن چه نتیجه‌ای دارد؟

کله پاسخ: با ارزش‌ترین دارایی انسان: نفس است. وظیفه اصلی انسان: مراقبت از نفس است. نتیجه مراقبت: زیبا شود و به فضایل آراسته گردد.

۸- افلاطون درباره جایگاه عقل و عقلانیت در انسان چه سخنانی را بیان داشته است؟

کله پاسخ: دو سخن افلاطون در این زمینه: ۱. تنها موجودی که به طور خاص دارای عقل و خرد است، نفس است و نفس نامرئی است. ۲. نفس جزء عقلانی انسان است که او را از حیوانات متمایز می کند و غیرفانی و جاوید است.

۹- نظر ارسطو درباره حقیقت انسان را بیان نمایید.

کله پاسخ: نظر استاد خود افلاطون را پذیرفت که قوه نطق و قابلیت حیات مربوط به نفس است نه بدن. بدن بدون نفس، یک مرده است. نفس هنگام تولد حالت بالقوه دارد و چیز بالفعلی ندارد. نه علم، نه احساس، نه محبت، نه نفرت. نفس این امور را به تدریج کسب می کند و به فعلیت می رسد و کامل تر می شود.

۱۰- منظور از ناطق بودن انسان در دیدگاه ارسطو چیست؟

کله پاسخ: مقصود از ناطق بودن انسان، صرفاً سخن گفتن نیست بلکه، قوه تفکر و تعقل است. کار این قوه: استدلال کردن؛ یعنی از تصدیقات و تصورات کمک گرفتن و استدلال را سامان دادن. گویا هنگام استدلال با خود نطق می کند و پس از تنظیم استدلال با نطق محتوای استدلال را به دیگران منتقل می کند.

۱۱- انسان شناسی در دوره جدید اروپا چه جایگاهی دارد؟

کله پاسخ: همانطور که در معرفت شناسی به دو گروه عقل گرا و تجربه گرا تقسیم شده، در زمینه انسان شناسی نیز دو تلقی از انسان پیدا کردند. این دو جریان همچنان در مباحثات فلسفی اروپا حضور دارند.

۱۲- دو جریان انسان شناسی درباره حقیقت انسان در دوره جدید اروپا، را بیان نمایید.

کله پاسخ: جریان اول: معتقدین به وجود نفس همانند افلاطون و ارسطو معتقد به وجود «نفس» یا «روح» هستند و برای انسان دو بُعد روحی و مادی قائل اند و حقیقت انسان را روح و نفس می دانند. جریان دوم: معتقدین به تک ساحتی بودن به این سو تمایل دارند که یا اصولاً وجود «نفس» را انکار کنند و انسان را یک موجود مادی بدانند و یا نفس را چیزی فرعی نسبت به بدن تلقی کنند و از آثار و لوازم بدن بدانند.

۱۳- نظر دکارت درباره انسان را بیان نمایید.

کله پاسخ: این فیلسوف فرانسوی معتقد بود بدن ماشینی پیچیده است که به طور خودکار فعالیت می کند. بدن، حقیقت «من» انسان را تشکیل نمی دهد. از نظر او «من» همان «روح» یا «نفس» است که مرکز اندیشه ها است. روح استدلال می کند، رد یا قبول می کند. روح و بدن دو چیز متفاوت و کاملاً مجزا هستند گرچه با یکدیگر هستند. روح از بدن استفاده می کند. روح از قوانین فیزیکی آزاد است ولی بدن تابع قوانین فیزیکی است و آزاد نیست.

۱۴- نظر کانت درباره انسان را بیان نمایید.

کله پاسخ: با استدلالی دیگر که متفاوت با استدلال دکارت بود، حقیقت نفسانی انسان و اراده و اختیار را اثبات نمود. نفس مختار و اراده آزاد انسان را از این راه اثبات نمود که انسان موجودی اخلاقی و دارای وجدان است و این ویژگی نمی تواند بدون وجود اراده آزاد معنا داشته باشد. اختیار نیز ویژگی نفس است نه بدن که مادی است.

۱۵- اعتقاد عموم فیلسوفان عقل گرا درباره حقیقت انسان چیست؟

کله پاسخ: فیلسوفان عقل گرا عموماً مانند کانت و دکارت معتقدند انسان علاوه بر بدن، یک حقیقت روحانی برتر دارد که اختیار و اراده مربوط به آن است.

۱۶- نظر ماتریالیست ها درباره انسان را بیان نمایید.

کله پاسخ: ماتریالیست ها دسته ای از فیلسوفان هستند که می گویند همه موجودات و از جمله انسان فقط یک بُعد دارند که همان بعد مادی و جسمانی است. ذهن و روان همان مغز و سلسله اعصاب است. انسان ماشین مادی بسیار پیچیده است نه فراتر از آن.

۱۷- از میان ماتریالیست ها، اعتقاد توماس هابز درباره انسان را بیان نمایید.

کله پاسخ: توماس هابز فیلسوف انگلیسی قرن هفدهم، ذهن بشر را یک ماشین پیچیده می دانست که شبیه یک دستگاه مکانیکی مثل موتور اتومبیل کار می کند.

۱۸- از میان ماتریالیست‌ها، اعتقاد مارکس دربارهٔ انسان را بیان نمایید.

پاسخ: مارکس فیلسوف قرن ۱۹ انسان را فقط یک موجود مادی می‌دانست که نیازهای اصلی او نیازهای مادی است و نیازهایی مانند نیاز به اجتماع، قانون و اخلاق، همه به خاطر نیازهای مادی پیدا شده‌اند.

۱۹- داروینیست‌ها چه فیلسوفانی هستند؟

پاسخ: فیلسوفانی که از نظریهٔ داروین دربارهٔ پیدایش حیات، تحول تدریجی موجودات زنده و پیدایش انسان از حیوان، نتایج فلسفی گرفتند.

۲۰- نظر داروینیست‌ها دربارهٔ انسان را بیان نمایید.

پاسخ: معتقدند انسان چیزی نیست جز یک حیوان راست قامت و تفاوتی با حیوانات ندارد.

۲۱- طبق نظر ماتریالیست‌ها و داروینیست‌ها، ارزش‌های اخلاقی در انسان چگونه است و چه عاملی باعث توجه به اخلاق می‌شود؟

پاسخ: از نظر ماتریالیست‌ها و داروینیست‌ها، چون تفاوت واقعی میان انسان و سایر حیوانات وجود ندارد، پس نمی‌توان ارزش ویژه‌ای برای انسان قائل شد. اگر انسان به اخلاق توجه کرده به این دلیل نبوده که فضیلت‌گرایی در نهاد و فطرت او وجود داشته بلکه زیست اجتماعی او را وادار به ابداع اخلاق و رعایت آن کرده است تا بتواند با هم زندگی کند.

سوالات خط به خط درس دهم

۱- قدم‌های بلندی که فیلسوفان مسلمان در تبیین حقیقت انسان برداشتند و شایستهٔ قدردانی است براساس چه چیزهایی بوده است؟

پاسخ: ۱. استفاده از آنچه از افلاطون و ارسطو و پیروانشان رسیده است. ۲. الهام از آموزه‌های دینی

۲- تأکید فیلسوفان مسلمان در تبیین حقیقت انسان چیست؟

پاسخ: تأکید می‌کنند نمی‌توان انسان را به یک موجود صرفاً زمینی و مادی تقلیل داد و در همان حال برایش ویژگی‌های متعالی قائل شد.

۳- در دینی که مسلمانان پذیرفته‌اند، روح و حقیقت انسانی چه جایگاهی دارد؟

پاسخ: در این دین، «روح» هدیه‌ای الهی و غیرزمینی شمرده شده و انسان موجودی جاویدان، جانشین خدا در زمین و مسجود فرشتگان است که آسمان‌ها و زمین برای او آفریده شده است.

۴- نظرات فیلسوفان مسلمان دربارهٔ حقیقت انسان، چه ارتباطی با عرفان و سیر و سلوک داشت؟

پاسخ: آنان یا خود عارف بودند یا عارفانی را می‌شناختند که با قدم سلوک نفس به مرحله‌ای رسیده بودند که مراتب برتر هستی را شهود می‌کردند و می‌دانستند این شهود در توان بدن مادی نیست.

۵- ابن‌سینا چه اعتقادی دربارهٔ نظر ارسطو در مورد انسان دارد؟

پاسخ: مثلاً در یک سخنرانی به دنبال قانع کردن دیگران برای انجام عمل یا پذیرش مطلبی هستیم.

۶- طبق نظر ابن‌سینا، روح چه زمانی به انسان عطا می‌شود و چه خصوصیتی دارد؟

پاسخ: معتقد است وقتی بدن دورهٔ جنینی را گذراند و صاحب همهٔ اندام‌های بدنی شد، روح غیرمادی از جانب خدا عطا شده و از جنس موجودات مجرد است و استعداد کسب علم از طریق تفکر را دارد. همچنین اخلاق، عشق، پرستش و معنویت را درک می‌کند و می‌تواند در خود پدید آورد.

۷- ابن‌سینا برای توصیف بی‌قراری و کوشش روح برای رسیدن به جایگاه اصلی‌اش چه کرد؟

پاسخ: مانند عارفان برای روح جایگاهی رفیع قائل است. وصف بی‌قراری روح و رسیدن به جایگاه اصلی‌اش را با شعری تمثیلی به زبان عربی بیان کرد.

۸- سهروردی چگونه فیلسوفی بود و شهودها در فلسفه او چه جایگاهی دارند؟

پاسخ: فیلسوفی که عارف الهی الله محسوب می‌شود و با بهره از الهامات و اشارات معنوی خود بسیاری از حقایق را با شهود درونی بدست آورد و تلاش کرد شهودها را به زبان فلسفه و استدلال بیان کند.

۹- سهروردی به جای «وجود» از چه مفهومی استفاده کرد؟ خدا و سایر مخلوقات در فلسفه وی چگونه توصیف شده است؟

پاسخ: به جای مفهوم «وجود» از مفهوم «نور» استفاده کرد. معتقد بود هستی مراتب نور است. خدا نور محض است و ظلمت در او راه ندارد (نور الانوار) و سایر مراتب وجود، نور هستی خود را از نور الانوار می‌گیرند اما چون نور کامل نیستند، ترکیبی از نور و ظلمت‌اند.

۱۰- اعتقاد سهروردی درباره جایگاه نفس و بدن در انسان را بیان نمایید.

پاسخ: معتقد بود نفس انسان، جنبه نورانی وجود انسان است و جسم و بدن، جنبه ظلمانی اوست

۱۱- طبق اعتقاد سهروردی نتیجه کسب نورانیت بیشتر برای نفس، چیست؟

پاسخ: نتیجه نورانیت بیشتر ← ۱. رؤیت بهتر حقایق هستی ۲. توانایی طی کردن مسیر کمال با کسب شایستگی بیشتر.

۱۲- منظور از مشرق و مغرب عالم در دیدگاه سهروردی چیست؟ ارتباط آن با اشتیاق نفس به بازگشت چه می‌باشد؟

پاسخ: خدا، مشرق عالم است و از اوست که انوار بعدی طلوع می‌کند. مغرب عالم: آنجا که نور وجود به پایین‌ترین حد خود می‌رسد. نفس را حقیقتی مربوط به مشرق عالم می‌داند که از مشرق دور افتاده و مشتاق بازگشت به آنجاست.

۱۳- مکتب فلسفی ملاصدرا چه نام دارد و حقیقت انسان در این مکتب چگونه حقیقتی است؟

پاسخ: نام مکتب او، حکمت متعالیه است و مانند سایر فلاسفه، انسان را حقیقتی دو بعدی می‌داند.

۱۴- حقیقت انسان از دیدگاه حکمت متعالیه را بیان نمایید.

پاسخ: ملاصدرا روح را ضمیمه شده به بدن نمی‌داند. بلکه نتیجه تکامل خود جسم و بدن می‌داند. روح و جسم دو چیز مجزا نیستند که کنار هم قرار گرفته باشند بلکه وحدتی حقیقی دارند. یکی باطن (روح) است دیگری ظاهر (بدن). هر اتفاقی در یکی، بر دیگری مؤثر است. (روح بیمار جسم را زمین گیر می‌کند و جسم بیمار روح را)

۱۵- از نظر حکمت متعالیه روح انسانی و ظرفیت آن چگونه است؟

پاسخ: روح آخرین درجه کمال موجودات زنده است. مراحل تکاملی طبیعت، وقتی از گیاه و حیوان می‌گذرد و به انسان می‌رسد، ظرفیت بی‌نهایت پیدا می‌کند و می‌تواند به هر مرتبه کمالی در جهان راه یابد

۱۶- آیا داشتن ظرفیت بی‌نهایت روح انسان در حکمت متعالیه به معنای رسیدن حتمی انسان به کمالات است؟ توضیح دهید.

پاسخ: همه ظرفیت‌های بی‌نهایت، بالقوه است و باید با اختیار بالفعل شود. اگرچه انسان ظرفیت بی‌نهایت دارد اما به معنای رسیدن حتمی به کمالات نیست بلکه باید با اختیار خود این ظرفیت را به فعلیت برساند. طی کردن مسیر الهی با ایمان و عمل است.

سوالات خط به خط درس یازدهم

۱- شناخت انسان از مفهوم اخلاق چگونه است؟

پاسخ: انسان با مفهوم «اخلاق» آشناست و می‌تواند خوب و بد اخلاقی را درک کند.

۲- فهم خوب و بد اخلاقی در انسان، چه اهمیتی دارد؟

پاسخ: این مسئله را می‌توان یکی از وجوه تمایز انسان از سایر موجودات دانست. این ویژگی آن قدر مهم است که برخی متفکران انسان را بر اساس همین ویژگی تعریف کرده و گفته‌اند: انسانی موجودی است اخلاقی که خوبی و بدی را درک می‌کند و کارهایی براساس این درک انجام می‌دهد.

۳- منظور از «فعل طبیعی» چیست؟

پاسخ: کارهایی که انسان برای رفع نیازهای طبیعی خود انجام می‌دهد از قبیل خرید، خواب، ورزش و تفریح

۴- منظور از «فعل اخلاقی» چیست؟

پاسخ: کارهایی که مورد ستایش و تحسین یا مذمت و سرزنش واقع می‌شوند مانند احسان، ایثار، مبارزه با ظلم، کمک.

۵- فلاسفه چه سؤالاتی را درباره فعل طبیعی و اخلاقی مطرح کرده‌اند؟

پاسخ: معیار فعل اخلاقی چیست و از کجا نشئت می‌گیرد؟ چرا قواعد اخلاقی مورد قبول عموم واقع می‌شوند؟ آیا هرکس می‌تواند مطابق دیدگاه خود قاعده اخلاقی وضع کند؟

۶- افلاطون، معیار فعل اخلاقی را چه می‌داند؟

پاسخ: فعل اخلاقی با سعادت حقیقی آدمی رابطه دارد. فعل اخلاقی در جهت سعادت حقیقی = فضیلت فعل اخلاقی باعث شقاوت = رذیلت

۷- افلاطون به این سؤال که «در چه صورتی یک عمل در جهت سعادت است» چه پاسخی می‌دهد؟

پاسخ: او در پاسخ به این سؤال معتقد به وجود سه قوه در انسان می‌باشد: ۱. قوه شهوت: فراخواندن انسان به سوی لذایذ و امیال ۲. قوه غضب: دعوت انسان به ایستادگی در برابر خطر ۳. قوه عقل: تشخیص خوب از بد و شناسایی سعادت واقعی. معتقد است: عمل انسان در صورتی در جهت سعادت است که شهوت و غضب به فرمان عقل کنترل شوند

۸- طبق نظر افلاطون اگر عقل بر شخصیت انسان حاکم باشد، شخصیت او چگونه خواهد شد؟

پاسخ: نتیجه حاکمیت عقل: شهوت ← به خوشتن‌داری می‌رسد. غضب ← به شجاعت می‌رسد. عقل ← به حکمت می‌رسد. نتیجه نهایی: برقراری عدالت

۹- طبق نظر افلاطون، نیک‌بخت چگونه انسانی است؟

پاسخ: کسی که به ۴ فضیلت آراسته باشد: خوشتن‌داری، شجاعت، حکمت، عدالت. معتقد بود این معیار میان همه انسان‌ها مشترک و ثابت است و با گذشت زمان تغییر نمی‌کند.

۱۰- نظر ارسطو درباره معیار فعل اخلاقی با نظر افلاطون چه رابطه‌ای دارد؟

پاسخ: نظر ارسطو در این زمینه به نظر استادش افلاطون نزدیک است.

۱۱- طبق نظر ارسطو عامل سعادت و نیک‌بختی انسان چیست؟

پاسخ: اگر عقل بر قوا حاکم شود انسان به اعتدال می‌رسد و اعتدال عامل سعادت است.

۱۲- جایگاه شهوت و غضب در انسان چگونه است؟ عقل در این زمینه چه کاری می‌تواند کند؟

پاسخ: قوا دائم در معرض افراط و تفریط‌اند باید با عقل به اعتدال برسند. عقلی که رشد کرده و به معرفت رسیده، به اعتدال برسند.

۱۳- شرط لازم برای اینکه عقل بتواند مانع افراط و تفریط سایر قوا شود، چیست؟

پاسخ: شرط لازم برای چنین امری این است که خود عقل رشد کرده و به درجات مناسبی از معرفت دست یابد تا خودش دچار افراط و تفریط نشود.

۱۴- طبق نظر ارسطو، حالت افراط، تفریط و اعتدال را در هریک از قوا بیان نمایید.

عقل:	افراط: جُرْبُزه	تفریط: سفاهت	اعتدال: حکمت
غضب:	افراط: تهور	تفریط: ترس	اعتدال: شجاعت
شهوت:	افراط: شره	تفریط: خمودی	اعتدال: خوشتن‌داری

۱۵- «کانت» معیار فعل اخلاقی را چه چیزی می‌داند؟

کله پاسخ: کانت معیار فعل اخلاقی را در وجدان می‌داند. معتقد است وجدان، انسان را به عمل اخلاقی می‌کشد.

۱۶- طبق نظر کانت منظور از «خیر اخلاقی» چیست؟ مثال بزنید.

کله پاسخ: هر کاری که صرفاً برای اطاعت از وجدان باشد بدون هیچ هدف و منفعت شخصی. مثال: انجام عدل فقط به خاطر دعوت وجدان. نه بخاطر تشویق و تمجید و نه حتی برای رسیدن به سعادت.

۱۷- منظور کانت از جمله مقابل چیست؟ «بر طبق قاعده‌ای عمل کنید که بتوانید اراده کنید که قاعدهٔ مزبور قانون کلی و عمومی شود»

کله پاسخ: منظور این سخن: عمل هر انسان باید طوری باشد که اگر دیگران در مورد او انجام دهند، آن کار را بپسندند.

۱۸- چه چیزهایی باعث شگفتی کانت است؟

کله پاسخ: آسمان بالای سر ما و وجدان درون ما

۱۹- فیلسوفان طبیعت‌گرا، ریشه‌های فعل اخلاقی را در چه می‌دانند؟ توضیح دهید.

کله پاسخ: طبیعت‌گرایان و عموم کسانی که روح را باور ندارند ریشهٔ فعل اخلاقی را در همان رفتار طبیعی می‌جویند. به اعتقاد این گروه انسان مانند سایر موجودات هرکاری را برای منافع طبیعی خود انجام می‌دهد و خوب و بد عناوینی هستند که خود ما به هر کار می‌دهیم.

۲۰- علت رعایت قانون به اعتقاد منفعت‌گرایان چیست؟ اولین قانون اخلاقی در این زمینه چیست؟

کله پاسخ: انسان زندگی اجتماعی دارد و ناگزیر است منفعت دیگران را رعایت کند. زیرا اگر رعایت نکند، منفعت خودش نیز حفظ نمی‌شود. اولین قانون اخلاقی: آنچه برخود می‌پسندی برای دیگران هم بپسند (شرط زیستن با دیگران)

۲۱- سخن توماس هابز دربارهٔ فعل اخلاقی را بیان نمایید.

کله پاسخ: هرگاه انسانی بخواهد در برابر دیگران آزادی زیادی داشته باشد، باید به دیگران هم حق بدهد در برابر او به همان میزان آزاد باشند.

۲۲- طبق دیدگاه طبیعت‌گرایان، قواعد اخلاقی از چه زمانی ابداع شده است؟ مثال بزنید.

کله پاسخ: طبق این دیدگاه: زمان ابداع قواعد اخلاقی: وقتی انسان دریافت که نفعش در گرو نفع دیگران است.

۲۳- طبق دیدگاه طبیعت‌گرایان، اموری اخلاقی مانند صداقت، عدالت و... ارزش‌شان چگونه است؟

کله پاسخ: اموری مثل صداقت، عدالت، امانت‌داری، ارزش حقیقی ندارند و فضیلت نیستند اما چون برای زندگی ضروری است و منفعت افراد در مراعات آن‌هاست پس باید رعایت نمود.

۲۴- دیدگاه فلاسفه مسلمان با کدام فیلسوفان نزدیک است؟ منظور آنان از «عقل عملی» چیست؟

کله پاسخ: دیدگاه ابن‌سینا و فلاسفهٔ مسلمان، شبیه ارسطو و افلاطون است. عقل عملی: عقل از آن جهت که رفتار خوب و بد انسان را تشخیص می‌دهد.

۲۵- علت رعایت قانون به اعتقاد منفعت‌گرایان چیست؟ اولین قانون اخلاقی در این زمینه چیست؟

کله پاسخ: انسان زندگی اجتماعی دارد و ناگزیر است منفعت دیگران را رعایت کند. زیرا اگر رعایت نکند، منفعت خودش نیز حفظ نمی‌شود. اولین قانون اخلاقی: آنچه برخود می‌پسندی برای دیگران هم بپسند (شرط زیستن با دیگران)

۲۶- در دیدگاه فیلسوفان مسلمان، عقل چه جایگاهی دارد؟ مثال بزنید.

کله پاسخ: عقل فضایی مثل احسان، عدل و... را کمالاتی می‌داند که باعث رشد روح است. مثل غذا برای رشد بدن.

۲۷- چرا انسان‌ها به دنبال کسب فضایل هستند و از رذایل گریزان‌اند؟

کلمه پاسخ: علت دوست داشتن فضایل و دوری از رذایل: رذایل به روح صدمه زده و فضایل باعث نشاط و رضایت درونی می‌شود.

۲۸- طبق نظر فلاسفه مسلمان رفتن به سوی فضایل چگونه است؟ چرا؟

کلمه پاسخ: رفتن سوی فضایل آسان نیست. زیرا گاهی کسب فضایل (اخلاق) با منافع جسمانی (فعل طبیعی) در تضاد است. اگر تمایلات قوی باشند، مانع رسیدن به فضایل می‌شوند.

۲۹- طبق نظر فلاسفه مسلمان آیا صرف شناخت فضایل و رذایل و علاقه به فضایل، می‌تواند باعث ترک رذایل شود؟

کلمه پاسخ: شناخت فضایل و رذایل و علاقه به فضایل، به تنهایی باعث ترک رذایل نمی‌شود. علاوه بر تمایل ذاتی باید پشتوانه دیگری باشد تا در هنگام تضاد، فضایل را بر تمایلات ترجیح دهد.

۳۰- طبق نظر فلاسفه مسلمان پشتوانه‌ای که می‌تواند باعث ترجیح فضایل بر رذایل شود چیست؟

کلمه پاسخ: تشویق و ترغیب خدا و تعیین پاداش و مجازات (پشتوانه خدا)